

eindverhandelingen

karel van de perre

participatie van luisteraars in radioprogramma's

Met onderzoek naar de mogelijkheden tot participatie in B.R.T.-radioprogramma's

Fac. Soc. Wet., Leuven, juli 1982, 138 blz.
(Promotor: Dr. G. De Meyer)

In deze eindverhandeling hebben we getracht een overzicht te geven van de mogelijkheden tot medewerking van luisteraars aan radioprogramma's. Een van de eerste theoretische benaderingen i.v.m. de deelname van luisteraars bij uitzendingen komt van B. Brecht(1). Met zijn «Rede über die Funktion des Rundfunks» uit 1932 ijvert hij voor meer samenwerking tussen radio-communicator en luisteraar-recipient. Volgens deze Radiotheorie dient de radio een bilateraal communicatiemedium te worden, met de nadruk op een actieve luisteraar: «Der Rundfunk ist aus einem Distributionsapparat in einem Kommunikationsapparat zu verwandeln» (2).

In navolging van Brecht hebben meerdere wetenschappers en navorsers hun visie gegeven op het al of niet mogelijk zijn van een succesvol doorbreken van het eenrichtingsverkeer tussen radiocommunicator en luisterpubliek. In dergelijke wetenschappelijk literatuur wordt vooral nadruk gelegd op wat we 'democratische participatie' kunnen noemen. Het begrip participatie wordt dan vooral gehanteerd in het kader van een democratische samenleving, waarvan de radio-omroep een onderdeel vormt. Participatie van luisteraars bestaat er dan in om aan deze ontvangers meer medezeggenschap te verlenen in het radio-maken en, ruimer bekeken, in het maatschappelijke besluitvormingsproces.

In toepassing op de B.R.T. kunnen de 'Gastuitzendingen' van groeperingen die representatieve delen van de bevolking vertegenwoordigen, en het idee van een (nog steeds niet bestaande) 'Adviesraad van luisteraars en kijkers' i.v.m. de algemene inhoud en programmatie van de uitzendingen, tot deze participatie gerekend worden.

We menen echter te mogen stellen dat, naast de levensbeschouwelijke of socio-politieke opvattingen over participatie, nog andere mogelijkheden bestaan van medewerking aan radioprogramma's, samengebracht onder de noemer 'amusements-participatie'. Dit is een minder ernstige, maar veel voorkomende vorm, zoals de verzoekplatenprogramma's, de op ontspanning gerichte spelletjes, enz. Vooral het gezelligheidskarakter van radio-uitzendingen en leggen van een pseudo-contact met de luisteraar worden dan beklemdoond.

Zo komen we tot een bepaling van participatie, als elke vorm van medewerking van mensen - niet-professionelen van de radio - aan radioprogramma's, die tot uiting komt in die programma's.

Hoe die medewerking concreet verloopt, hebben we onderzocht in de B.R.T.-radioprogramma's. We hebben de B.R.T.-programmatie 1981-82 als uitgangspunt genomen bij het opmaken van de inventaris van alle vormen van medewerking, die in de B.R.T.-uitzendingen te ontdekken zijn. Dit geeft de volgende indeling in zes grote categorieën van participatie.

Categorie 1: VERTELLEN

Luisteraars mogen (levens)ervaringen, anecdotes uit hun leven vertellen, hun mening of kennis omtrent een bepaald onderwerp uiteenzetten, of een boodschap meedelen. Met vertellen wordt dus bedoeld dat de luisteraar de gelegenheid krijgt over een bepaald onderwerp iets te zeggen. Deze categorie kan verder worden opgesplitst in kleinere subcategorieën:

1A: service-programma's en para-informatieve uitzendingen

Dit zijn programma's die kaderen in het idee van de omroep als dienstverlening of als welzijnszorg, door problemen van luisteraars aan bod te laten komen en hulp te verlenen, of oplossingen te vragen aan andere luisteraars. Vb.: 'Servicetelefoon', 'Het Kraaienest',...

1B: praatprogramma's

Hierin worden bekende personen ('stars') en/of onbekende 'gewone' mensen geïnterviewd. Vb.: 'Kramiek', 'In de wandeling', 'Barabbas',...

1C: programma's met aankondiging van activiteiten

De programmamakers geven de luisteraars de mogelijkheid om bepaalde manifestaties aan te kondigen.

Vb.: 'Happening', 'B.R.T.1-Middagmagazine', 'Muziekkalender',...

1D: doelgroepprogramma's

Deze programma's richten zich tot een specifieke luistergroep (vnl. kinderen/jeugd en 'derde leeftijd') en laten ook luisteraars uit die groepen aan het woord komen.

Vb.: 'Zo d'ouden zongen', 'Van kattenkwaad tot erger', 'Radiool',...

Categorie 2: HELPEN SAMENSTELLEN

Luisteraars kunnen helpen aan de samenstelling van radioprogramma's door:

- grammofoonplaten aan te vragen (verzoekplatenprogramma's)

Vb.: 'Tot uw dienst', 'Vragen staat vrij', 'Da Capo',...

- krantenberichten, verhalen, poëzie, ... op te sturen

Vb.: 'bij valavond', 'Poeskaffee',...

- mee te werken aan de presentatie

Vb.: 'D.J. Digitaal', 'Radiool',...

Categorie 3: SPELEN

De label 'spelen' duidt reeds voldoende aan dat het handelt over wellicht het meest populaire onderdeel van heel wat programma's, dat een grote aantrekkingskracht uitoefent op de luisteraars, namelijk kwis en spelletjes.

Vb.: 'Showbizz'1, 'De brandende banaan', 'Te bed of niet te bed',...

Categorie 4: VRAGEN

Luisteraars krijgen de mogelijkheid om inlichtingen te vragen over titels en platenreferenties, of om vragen te stellen in verband met bepaalde rubrieken.

Vb.: tuinrubriek in 'Met de deur in huis', weerpraatje in 'Platenpoets',...

Categorie 5: REAGEREN

Luisteraars geven opmerkingen, reacties en commentaar, zowel bij de vorm als bij de inhoud van de radioprogramma's. Hiermee willen ze fouten in de presentatie verbeteren, vol lof spreken over een bepaalde uitzending, enz.

Categorie 6: KRIJGEN

De medewerking van de luisteraars blijft beperkt in deze laatste categorie tot het aanvragen van tekstbrochures over behandelde onderwerpen in de radio-uitzendingen, of van vrijkaarten voor popconcerten of andere manifestaties.

Het is geen eenvoudige taak om sluitende categorieën te vinden, waarin alle mogelijkheden worden ondergebracht. Door de regelmatige wisselingen in de programmatie is deze inventaris van participatie dan ook geen onveranderlijk, vaststaand iets.

De sterkte van de participatie daarentegen blijft wel onveranderlijk bepaald, onder meer door het gebruiken van brief (schriftelijke participatie), ofwel van telefoon (mondelinge participatie), ofwel door het bestaan van een 'face-to-face'-situatie tussen luisteraar en radiomedewerker, en het al dan niet rechtstreeks uitzenden van programma's waarin participatie van de luisteraar voorkomt.

In ieder geval kunnen we besluiten dat de opvatting over radio als een louter achtergrondmedium voor een passieve luisteraar, enigszins gerelativeerd wordt met dit onderzoek.

Blijkbaar luisteren mensen toch niet zo passief naar radio en helpen ze op diverse manieren mee radio-maken, spelen ze door de mogelijkheden tot participatie een actieve rol in de radioprogramma's.

Beknopte bibliografie

- BRECHT, B. Der Rundfunk als Kommunikationsapparat. In: PROKOP, D. (Ed.). *Massenkommunikationsforschung 1: Produktion*. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch, 1972, p. 31-35.
- B.R.T.-STUDIEDIENST. *Nieuwe dimensies van de radio*. Documentatieblad, Afl. 49, 16 juli 1980, 7 p.
- JOLLES, H.M. *Sociologie van de participatie. Een onderzoek in enkele Amsterdamse verenigingen*. Alphen a/d Rijn, Samson, 1972, 245 p.
- MENDELSON, H. Listening to radio. In: DEXTER, L.A., WHITE, D.M. (Eds.). *People, society and mass communications*. Londen, 1964, p. 239-49.
- PEUMANS, J.P. *Omroep en participatie. De rol van kijker en luisteraar in de omroep*. Eindverhandeling K.U.Leuven, Fac. soc. Wet., Departement Communicatiewetenschap, 1975, 163 - XIX p.
- VAN NIMWEGEN, D., STAUT, P. *Aanzet tot een onderzoeksopzet in het kader van het studieproject 'participatie'*. Brussel, s.d., 23 p.

Noten

(1) zie o.a. BRECHT, B., Der Rundfunk als Kommunikationsapparat. In: PROKOP, D. (Ed.). *Massenkommunikationsforschung 1: Produktion*. Frankfurt, 1972, p. 31-35.

DOSOGNE, L. De utopische radiotheorie van Bertold Brecht. In: *Communicatie*, 11, (1981-82), 4, p. 13-16.

(2) BRECHT, B. *Art. cit.*, p. 32.

EEN NIEUWE PUBLIKATIE VAN HET CENTRUM VOOR COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN

G. DE MEYER, A. HENDRIKS, R. ADRIAENS

LUISTEREN NAAR DE VRIJE RADIO

500 FR

BESTELLEN BIJ:
CENTRUM VOOR
COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN
E. VAN EVENSTRAAT 2A,
3000 Leuven
Tel. 016/22.10.70